

קרולינה היתה בת שש, ילדה עם ראש מלא תלתלים, כאשר הגיעה לדורית שמרון לראשונה. כמו ילדות רבות אחרות, קרולינה רק התחילה כיתה א', בקושי ידעה לקרוא ולכתוב, אבל היא ידעה בבירור שהיא רוצה לרקוד בתנועתרון. זה קרה ב-1980, לפני 21 שנה. כיום קרולינה היא אשה צעירה בת 27, מרצה לפילוסופיה, שילדה באחרונה את ילדה הראשון. שנים ארוכות רקדה בתנועתרון - "ילדה אשה עם כריזמה בימתית מדהימה", אומרת עליה שמרון - עד שמשפחתה נסעה לספרד לכמה שנים וקרולינה נאלצה להיפרד. למרות נפתולי החיים, קרולינה לא נטשה לגמרי את התנועתרון. בפסטיבל ישראל האחרון, בסוף החודש התשיעי להריגה, היא עוד רקדה את "כוכב בין נוגה ומאדים", יצירתה החדשה של שמרון, שאותה מבצעות נשים בוגרות, שחלקן היו פעם ילדות תנועתרון נאמנות.

תיאטרון המחול הנשי הזה, התנועתרון המאוחר, נוצר לאחר שבתום 30 שנות פעילות רצופות, פוריות ויצירתיות במיוחד, סגר התנועתרון את שעריה. לא עוד ילדות רכות וגמישות, המבצעות - בתנועות לולייניות מושלמות - יצירות קצרות וארוכות, אלא נשים בוגרות, בעלות מקצועות שונים, ולא דווקא בתחום המחול; נשים בעלות קריירות ומשפחות, שפעמיים בשבוע, במשך חודשים ארוכים, נטשו הכול ובאו לרקוד. האם היה שם געגוע לילדותם בתנועתרון, לזיכרונות ולחוויות העשייה הקולקטיבית של פעם, שהתחלפה אולי, עם השנים, בחוויות אחרות, אבל מעולם לא נעלמה באמת מתוך זיכרון החיים? נראה שכן.

כדי להבין את תופעת התנועתרון, גוף אמנותי וחינוכי, שהיה ייחודי בנוף הישראלי, צריך לחזור 31 שנים אחורה: אל דורית שמרון, צעירה בת 22, בוגרת טרייה של מכון וינגייט ואתלטית מצטיינת, שהתאמנה אצל עמיצור שפירא ז"ל (שנרצח על ידי מחבלים באולימפיאדת מינכן, ב-1972).

שמרון התעתדה אז להיות מורה לספורט בתיכון השרון ברמת-השרון. "המנהל", היא משחזרת, "שאל אותי בתמימות, מה עוד אני יכולה לתרום לבית הספר. חשבתי רגע ואמרתי שאני מאוד אוהבת מחול, אז אולי אקים קבוצת מחול של נערות. זה מאוד התאים לי, כי לאורך כל שנות עבודתי תמיד עמדתי על התפר שבין חינוך לאמנות לבין חינוך דרך האמנות".

דורית שמרון - "לכבוש את הבמה, לכבוש את העולם"

מאיה בהיר

בראשית מאי: דורית שמרון, להקה התנועתרון
"Genesis" by Dorit Shimron, Tnuatron Dance Company

שמרון התחילה לעבוד עם תיכוניסטיות, ולאט לאט ירד הגיל. הצטרפו ילדות מחטיבת הביניים, תלמידות מבית הספר היסודי, ואפילו מכיתה א'. "פשוט אמרתי לבנות להביא את האחיות הקטנות שלהן, והן הביאו", היא מסבירה. רבות הגיעו בכיתה א' ונשארו לרקוד איתה עד הצבא. חלקן המשיכו במחול כדרך חיים, אבל גם אלה שבחרו בכיוונים אחרים, לקחו איתן מהתנועתרון מתנות יקרות ערך: יכולת העבודה הקשה, המשמעת והשאיפה לשלמות שספגו שם ליוו אותן בהמשך הדרך הפרטית שלהן. ניתן למצוא בין בוגרות התנועתרון - ד"ר למחשבים, עורכות דין, מרצות באוניברסיטה ועוד.

איך עובדים באותה קבוצה עם תיכוניסטיות ועם תלמידות של כיתה א'?

"הכול התחיל מטכניקה שפיתחתי", היא אומרת, "טכניקה מיוחדת, שהחלה מהמודעות לגוף, מהבנה שבאה מתוך הגוף, מתוך חיפוש, יצירתיות, תפיסת חלל ומרחב, המון חופש וביטוי אישי. אלו דברים שאינם קשורים לגיל; חוץ מזה היתה אהבה. לימדתי אותן לאהוב את הריקוד ולדעת להתבטא באמצעותו. במקביל היו גם האבזורים. תמיד עבדנו עם אבזורים וחפצים, כי נוכחתי שהעברת מיקוד אל משהו חיצוני עוזרת לבנות להיפתח. ניצלתי גם את קיומה של קשת גילים רחבה כל כך במקום אחד לעבודות משקל: הבנות השתמשו זו בזו כבמשקולות, הרימו זו את זו ועבודות המשקל הפכו לחלק מהעשייה האמנותית".

סיירת של ילדות

בנוסף, הקפידה שמרון מאוד על משמעת וכללים. היו לבנות שיעורי בלט קלאסי, מודרני ושיעורים באמנויות לחימה, שלדעתה של שמרון תרמו לעיצוב התנועה, לפחות כמו השיעורים הקלאסיים. הבנות שלה רקדו ארבע פעמים בשבוע, ארבע שעות בכל פעם. במהלך תקופת הפעילות של התנועתרון, נאסר עליהן לנסוע לחו"ל, "יזה לא היה קל כשמדובר במשפחות מרמת השרון, שנוהגות לנסוע לחו"ל יותר מפעם אחת בשנה". פעמים רבות היו גם השבתות מגויסות לאימונים. מכאן, בעיקר, נבעו הביקורות שעלו במשך השנים כלפי שמרון והלהקה שלה. שמרון: "היו אלה בעיקר הורים, שהתנגדו להשקפת החיים שלי, שהתבטאה בעבודתי עם הלהקה. עבדתי איתן כמו עם סיירת של ילדות, שיוצאת לכבוש את הבמה, ואחר-כך לכבוש את העולם. על פי ההשקפה שלי - באמנות אין פשרות, גם אם מדובר בילדות".

והבנות עצמן אף פעם לא הביעו התנגדות?

"אני לא אומרת שלא היו משברים. בוודאי שהיו. עם הזמן, הבנות למדו להיות קבוצת תמיכה זו לזו. לא כולן נשארו לאורך כל השנים, היו כאלה שפרשו אחרי שנה-שנתיים, אבל אצל רוב הבנות שהתמידו התהליך היה דומה. הן התאהבו בריקוד, רקדו מתוך צורך פנימי עמוק, ומכאן נולדו החריצות, הטכניקה והשאיפה לשלמות,

מעבר לקשת", לוקת התנועתרון, כוריאוגרפיה: דורית שמרון
"Beyond the Rainbow", Tnuatron Dance Company, choreography: Dorit Shimon

וגם השמירה על הניקיון, בפרטים הכי קטנים. לדעתי, האמנות האמיתית תמיד כרוכה בעבודה קשה, בדם יזע ודמעות. אין צורה אחרת לאמנות. צריך גם לזכור שהתנועתרון היה בסופו של דבר בחירה. אף אחת לא הוכרחה להישאר כנגד רצונה".

איך ידעת לבחור את הבנות שיתמידו ויצליחו?

"לא בחרתי בהן, הן בחרו בתנועתרון. מעולם לא היתה סלקציה בקבלת הבנות ללהקה. הסלקציה התרחשה מעצמה. מי שלא ממש רצתה בזה, נשרה".

הקנקנית, הסמנית ונערת המפתח

לאורך שנות קיומו, התנועתרון היה לא רק בחירה, אלא גם סוג של גוף אחיד ומגובש, כמו משפחה. "הבנות לא רק עשו שם פירואטים", אומרת שמרון, "אלא היו שותפות מלאות בניהול הקבוצה. הן חילקו ביניהן מטלות; היתה לנו 'קנקנית' תורנית, שהיתה אחראית על המים ושכולן ישתו, היתה לנו אחראית על הפיזור לבתים, 'סמנית' שהיתה אחראית על סימון הבמה, והיתה 'נערת המפתח', שפתחה ונעלה את האולמות". דורית שמרון דגלה לאורך כל הדרך בשילוב אמנויות, והבנות שלה כמעט תמיד שיתפו פעולה עם אמנים אחרים. מהשילוב הזה נולדו היצירות המקוריות והייחודיות באופיין ובצבעוניותן, שהעניקו לשמרון ולתנועתרון הכרה. הן רקדו את "מעבר לקשת" עם האמנית הקינטית טל אלוהב ועם אמן הבלונים דורון גזית, את "אאוט אוף דה בלו" עם אמן הלייזר יורם גולדהמר, את "בראשית היה קסם" עם הקוסם איתי יעקובוביץ' ("איתי התופעה"), הן שיתפו פעולה גם עם מאפרת הגוף שרון קדם, עם המשוררת מיכל סנונית ואחרים. במשך השנים, הרבו הבנות לסייר בעולם: הן היו בדנמרק, שווייץ, גרמניה, פורטוגל, פינלנד, איטליה, ארה"ב, טורקיה, הונג קונג ועוד.

"לפעמים", אומרת שמרון, "הייתי מסתכלת על המקצוענות והמושלמות של הבנות ואומרת שקרה לי נס. נכון, קדמו לזה התמדה, עקשנות, עבודה קשה והרבה אמונה, שאפשר להגיע לרמה גבוהה כזאת גם עם ילדים; אבל בסופו של דבר, כשראיתי אותן על הבמה, חשתי התעלות". בתהליך שקדם להופעות המשולבות, היתה שמרון מביאה את הרעיון לקבוצה. "וקודם לכן", היא מסבירה, "הייתי חוקרת לעומק את האמנויות האחרות, על מגבלותיהן הבימתיות. מתוך המגבלה היתה נוצרת היצירה. יצירה שבאה ממגבלה גדולה היא יצירה אמיתית". לפעמים היו הרעיונות נולדים מתוך מצוקות שונות, ובראשן המצוקה הכלכלית. "הבעיות התקציביות שלנו היו קשות תמיד, לכן מצאנו חומרים זולים לעשות מהם תפאורה: תפרנו שמלות קרינולינה משקיות ניילון צבעוניות, השתמשנו בבקבוקי פלסטיק, בפחיות קוקה קולה, בבדים פשוטים ונמתחים שמהם עשינו פסלים ועוד".

שמרון רואה בגיוון הזה אחת הסיבות העיקריות לכך שילדות בנות שש נשארו לרקוד בתנועתרון עד סוף בחינות הבגרות שלהן. "בכל פעם העליתי את הרף, פתחתי בפניהן אתגר חדש. עשינו ריקודים בודדים, הפקות פסטיבליות, היה אקשן והיה עניין, וזה הפך גם את העבודה היומיומית למרתקת. לבנות כל הזמן ציפו הפתעות. גם מהצד שלהן היו הפתעות. לפעמים הן היו עושות שגיאות 'טובות', שמהן נוצרו רעיונות חדשים. תמיד שמחתי כשהן הביאו לקבוצה את הרעיונות שלהן". למרות הפתיחות הרעיונית, בענייני משמעת לא היתה בתנועתרון שום פתיחות. מעבר לאיסור לנסוע לחו"ל בחודשים שאינם אוגוסט (אז היתה פגרה בתנועתרון) נאסר באיסור חמור לאחר לפעילויות (שמרון: "לא מאחרים לפעילות כמו שלא מאחרים לבמה"); כמו כן, אסור היה להשמין ("יש מחויבות כלפי הבנות האחרות").

אבל הבנות עוברות שינויים גופניים מפליגים

במהלך השנים האלה. איך התמודדת עם זה?

"היו דיאטניות ופסיכולוגיות שתמכו בבנות לאורך כל הדרך. גם כל אלה שחשבו בהתחלה שאני מכשפה, האמינו בסוף בתיאוריה שלי. ידעתי יפה מאוד מאיפה אני באה ולאן אני הולכת עם הבנות. הריקוד בתנועתרון דרש מהן המון ויתורים, אבל זה כמו כל דבר אחר. אם את רוצה משהו, את צריכה להתמקד. אין בערך, אין כמעט, הכול צריך היה להיות מקצועני, אחרת לא היה טעם בכל העבודה הקשה. אולי מבחץ זה קצת נראה כמו בית סוהר, אבל בתוך 'בית הסוהר' הזה היה הרבה מאוד חופש".

ואיך עשית את המעבר מהחזרות לבמה?

"דווקא המעבר הזה לא היה קשה. לפי החוקים שלנו, היה צריך להתנהג בחזרות כאילו אנחנו נמצאות על הבמה. בדרך זו, ניטרלתי את פחד הבמה שלהן. הן גדלו לתוך המופעים. תחרותיות כמעט שלא היתה: כל אחת ידעה בדיוק במה היא טובה וידעה לנצל את זה, אבל הבנות ידעו גם לפנות דרך למישהי שטובה במשהו אחר".

כיום את עובדת רק עם מבוגרים. תהליכי העבודה שלך השתנו

בעקבות המעבר הזה?

"עם מבוגרים אפשר להיות יותר חופשיים, כי הם כבר מעוצבים. עם ילדים צריך להיות הרבה יותר זהירים, כי העבודה איתם היא כמו עם חומר ביד היוצר, הם עוברים תהליך ארוך של ליטוש. למרות זאת, אני חייבת לציין, שהיו גם ילדות בנות שש שהגיעו אלי מעוצבות ובוגרות בנפשן".

התנועתרון במהדורות הראשונה נסגר בשנת 2000, בגלל בעיות קשות של ניהול ותקציב. גם דורית שמרון עברה עם עצמה תהליכים רבים. היא גידלה שני בנים, שעה השופע הפך שיבה, היא עברה את גיל ה-50. התבגרה. למרות שהסגירה של התנועתרון הכאיבה לה בהתחלה מאוד, נדמה שהיום היא מפויסת עם עצמה. מביטה קדימה. חושבת שזה הזמן לעשות למען עצמה, ואפילו לתעל את היצירתיות והמרץ לטובת עסקים שיביאו גם פרנסה טובה יותר. באחרונה הקימה את חברת "תנועתרון אירועים", שבמסגרתה היא מעצבת אירועים באמצעות תנועה ומיצגים.

את מתגעגעת לעבוד עם ילדות?

"אני לא יכולה לענות על זה חד משמעית. אני עדיין בודקת את זה. בטוח שאני מתגעגעת להיות חלק מתוך משהו טוטאלי, כמו שהיה התנועתרון. מצד שני, אני גם לא מתגעגעת, כי אני עדיין מרגישה את כובד המשקל על גבי, את המחויבות הגדולה, שליוותה אותי שנים כה ארוכות. כיום אני עדיין מגדירה את עצמי כנמצאת בתקופת מעבר".

סינדרלה מחפשת את הנסיך

בתוכניתה של "פסטיבל ישראל" האחרון, נכתב על "כוכב בין נוגה ומאדים": "סינדרלה מחפשת אותך, הנסיך על הסוס הלבן, שמחפש אותה, את סינדרלה. כלות בדרך לחופתן מזמינות אותך להיות החתן המזדמן ולחוות את קסם הכלה והבמה לשעה קלה. במפגש בין נוגה ומאדים, נוצרת ההזדמנות שלך להיות כוכב. דורית שמרון ושמונה מבנות התיאטרון שבגרו והפכו לנשים, רוקדות את החיים, משתפות מניסיון ומתנסות בכל מופע מחדש, עם חתן חדש ועתידי אחר מעבר לאופק". אין ספק. דורית שמרון מחפשת עכשיו עתיד אחר ואולי גם חתן אמנותי חדש. האם תהליך החיפוש יוביל לחתונה? ימים יגידו.